

Versenyben a régióért

Dr. Navracsics Tibor

Az Egyesült Államok és a Kína között folyó világkereskedelmi és hatalmi vetélkedés egyik fontos mellékfrontjává vált az Európai Unió keleti fele. Mindkét nagyhatalom mozgósítja erőforrásait, hogy a térséget vonzáskörzetében tudja tartani. Az Európai Unió ebben a vetélkedésben csupán másodrangú szerepet tölt be, ám egyértelműen az Egyesült Államok mellett kötelezi el magát. Mindennek ellenére most Kína áll nyerésre.

A közép- és kelet-európai országok európai uniós csatlakozása sokak számára azzal az üzenettel bírt, hogy ez a sok hányattatást átélt térség végre geopolitikai és gazdasági szempontból is tartósan elköteleződhet a nyugat-európai országokkal, illetve észak-atlanti térséggel való közösség mellett. Közel tíz év kellett a csatlakozást követően ahhoz, hogy olyan új szereplő jelenjen meg a térségben, aki a régió politikusai számára vonzó ajánlatot, sőt, már-már kihívást tudjon megjeleníteni a hagyományosnak tekinthető orientációhoz képest.

A történet tulajdonképpen 2012 áprilisában kezdődött, amikor a lengyelországi hivatalos látogatáson tartózkodó Wen Jiabao, akkori kínai miniszterelnök Varsóban találkozott tizenhat közép- és kelet-európai ország – Bosznia-Hercegovina, Csehország, Észtország, Horvátország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Macedónia, Magyarország, Montenegró, Románia, Szerbia, Szlovákia és Szlovénia miniszterelnökeivel, valamint Albánia és Bulgária miniszterelnök-helyetteseivel. A résztvevők a találkozóról kiadott közlemény [szerint](#) üdvözlötték Kína megújult szerepvállalását és egyetértettek abban, hogy a jövőben elmélyítik együttműködésüket kereskedelmi, beruházási és pénzügyi területeken.

A következő, 2013. őszi, Bukarestben megrendezett második csúcstalálkozó során az együttműködés már túl is lépett a protokolláris kereteken, és meghozta az első nagyberuházást, a Belgrád-Budapest vasút képében. Li Keqiang kínai miniszterelnök egyenesen az új Kína-Közép- és Kelet-Európa együttműködés fordulópontjának [nevezte](#) a vasútépítésről aláírt megállapodást. A sikeren felbuzdulva, a 2014-es, ezúttal Belgrádban megrendezett csúcstalálkozón a kínai miniszterelnök az együttműködés elmélyítésére már ötpontos javaslatot [terjesztett elő](#). A kölcsönös előnyök jobb kihasználása révén új időszakot hirdetett a beruházási és pénzügyi együttműködésben. Másodikként a Budapest-Belgrád vasútvonal építésére és a pireuszi kikötő fejlesztésére alapozva új közlekedési folyosók fejlesztését célozza meg. Harmadik pontként jelölte meg az ipari együttműködés fejlesztését, negyedikként pedig javaslatot tett egy olyan finanszírozási rendszer kialakítására, amely pénzügyi keretet adna a tervezett fejlesztéseknek. Végül javasolta az országok közötti közvetlen, polgárok közötti, valamint a kulturális kapcsolatok fejlesztését.

A térségben aktívvá vált Kína hamarosan felkeltette az Egyesült Államok aggodalmát. Így aztán, amerikai sugallatra 2015-ben Kolinda Grabar-Kitarović horvát és Andrzej Duda lengyel köztársasági elnökök javasolták a Három Tenger Kezdeményezés (3SI) életre hívását, amelynek alakuló találkozásán egy évvel később tizenkét ország – Ausztria, Bulgária, Csehország, Észtország, Horvátország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Románia, Szlovákia és Szlovénia - [vettek részt](#). A kezdeményezés céljaként kezdetektől azt jelölték meg, hogy a Három Tenger Kezdeményezés ne riválisa, hanem kiegészítője legyen az Európai Uniónak.

Az új kezdeményezés előkészítésével párhuzamosan, 2015 őszén ezúttal Kínában, Shuzou városában került sor a Kína és a közép- és kelet-európai országok közötti együttműködés immáron negyedik csúcstalálkozására. A találkozón az együttműködés további mélyítése, és a legmagasabb szintű találkozók között működő szakértői és előkészítő jellegű munkacsoportok felállítása mellett döntöttek. Az együttműködés tehát egyre több területen a munka intézményesítése irányába indult el.

2016 már a régióért folytatott globális verseny éve. Augusztusban [Dubrovnikban](#) a Három Tenger Kezdeményezés, novemberben [Rigában](#) pedig a Kína – Közép- és Kelet-Európai Együttműködés – most már 16+1 néven – tartotta csúcstalálkozását. Sajátos módon mind a két csúcstalálkozó megelégedett az addig elért eredmények és a résztvevők együttműködési készségének megerősítésével. A látszólagos eseménytelenség mögött mégis mindkét esetben fontos lépés állt: a 16+1 egyértelműen az európai uniós együttműködés egyfajta regionális alternatívája, míg a 3SI az Európai Uniót megerősítő, azt kiegészítő regionális platform irányába mozdult el.

A Három Tenger Kezdeményezés következő évi, varsói csúcának fő szenzációja Donald Trump amerikai elnök részvétele volt. Talán az amerikai fél ezzel is jelezni akarta, hogy legalább olyan fontosságot tulajdonít az együttműködésnek, mint a kínai fél az általa kezdeményezett 16+1 együttműködésnek, amelynek csúcstalálkozásain rendszeresen megjelent a kínai miniszterelnök. Így történt ez a 2017-es budapesti csúcson is, amelyen a kínai támogatású együttműködés történelmi sikert könyvelhetett el: a tizenhat közép- és kelet-európai ország mellett megfigyelőként Ausztria, Belarusz, Görögország, Svájc és az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD) delegációi is részt vettek. Az együttműködés egyértelmű sikere, hogy a megfigyelők közül Görögország a 2019-es dubrovnikai csúcson teljes jogú tagként [csatlakozott](#) a szervezethez.

Mindeközben a Három Tenger Kezdeményezés találkozásain egyre erősebbé vált az együttműködést támogatók közvetlen jelenléte. A 2018-as bukaresti és a 2019-es ljubljanai csúcstalálkozásán egyaránt képviseltette magát Jean-Claude Juncker, az Európai Bizottság akkori elnöke és Rick Perry, az Egyesült Államok energiaügyi minisztere. Melléjük Németország a bukaresti csúcson külügyminiszteri, a ljubljanai találkozásán pedig szövetségi elnöki szinten képviseltette magát.

A két együttműködés történetét egybevetve nyilvánvaló, hogy a kínaiak megjelenése a térségben újra nagymértékben felértékelte a régió jelentőségét hagyományos szövetségei körében. A 16+1 – most már 17+1 – jól kihasználva a balkáni bővítés okozta frusztrációt, valamint a többi, már európai uniós tagállam csalódottságát jól kihasználva nyílt kihívást intézett a közép- és kelet-európai országok észak-atlanti orientációjához.

Erre a kihívásra adott válasz az Egyesült Államok és az Európai Unió által támogatott Három Tenger Kezdeményezés. A kínai kezdeményezéssel összehasonlítva azonban két területen szembeötlő a gyengesége. Egyrészt, ellentétben a 17+1 kezdeményezéssel, a 3SI kizárólag már európai uniós tagállamokat foglal magában, így nem járul hozzá a Balkán-félsziget országai euroatlanti elkötelezettségének erősítéséhez. Másrészt pedig, egyelőre úgy néz ki, hogy míg a 17+1 együttműködés lépésről-lépésre közelít a pragmatikus nemzetközi kooperációhoz, hatékonyan erősítve a térségbeli kínai jelenlétet, addig a 3SI megragadt az elnökök protokoll jellegű találkozói szintjén, és egyelőre nem is látni hogyan lépne tovább erről a szintről.

Mindent összevetve: Kína ma nyeresre áll a régióban. Különösen igaz ez az Európai Unióhoz még nem csatlakozott államok esetében, de nem sokkal jobb a helyzet a már európai uniós tagok esetében sem. Ha a Nyugat biztosnak akarja tudni ezen országok irányukba való elköteleződését, akkor lényegesen többet kell tenniük a Három Tenger Kezdeményezés jelenlegi aktivitásánál.

2020.10.28.

